

Jacek Klich

Małe i średnie prywatne przedsiębiorstwa : ich znaczenie dla gospodarki i umacniania klasy średniej

---

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 3, 85-97

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JACEK KLICH

MAŁE I ŚREDNIE PRYWATNE PRZEDSIĘBIORSTWA – ICH ZNACZENIE DLA GOSPODARKI I UMACNIANIA KLASY ŚREDNIEJ

Celem tego artykułu jest przedstawienie miejsca w gospodarce oraz dynamiki rozwoju małych i średnich prywatnych przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990-1996. Założeniem przyjętym w tym artykule jest, iż małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią jedno z najważniejszych pól ekonomicznej aktywności klasy średniej, budujące dochody tej kategorii społecznej. Perspektywy stojące przed sektorem małych i średnich przedsiębiorstw w znacznym stopniu wpływać będą na liczebność i pozycję klasy średniej w Polsce.

WPROWADZENIE

Konstatując, że klasa średnia posiada swoje społeczne i ekonomiczne konotacje, a autor nie jest specjalnie uprawniony do interpretowania społecznego niveau tego pojęcia, uwaga piszącego skierowana będzie na obszar ekonomiczny i w dalszej części wykorzystywane będą najbardziej popularne, encyklopedyczne określenia klasy średniej. Nawet jednak w wydawnictwach popularnych spotykamy różne określenia klasy średniej.

Jedne określenia uwzględniają tylko społeczny wymiar, definiując klasę średnią jako klasę ludzi zajmującą pozycję społeczną między klasą pracującą (working class) i arystokracją¹.

Inne ujęcie klasy średniej przyjmuje, że klasa średnia to część społeczeństwa zajmująca ekonomiczną lub społeczną pozycję pomiędzy klasą pracującą (laboring class) i klasą ludzi bardzo bogatych lub dobrze urodzonych². Spotykamy tu więc alternatywę, gdzie pojęcie klasy średniej odnosi albo do pozycji ekonomicznej albo do społecznej.

Powyższe definicje nie precyzują jednak jakie obszary ekonomicznej aktywności są domeną klasy średniej i czy w ogóle taką domenę możemy określić.

¹ R.F.Patterson, (ed.), New Webster Dictionary, 1992 Edition, s.143

² Funk&Wagnalls, Standard Desk Dictionary, Funk&Wagnalls, Inc, 1980, s.441

Ponieważ artykuł nawiązuje do ekonomicznej działalności klasy średniej, trzeba szukać definicji, w których *expressis verbis* nawiązuje się do konkretnych zawodów.

W innym popularnym słowniku³ znajdujemy określenie klasy średniej jako klasy społecznej obejmującej ludzi biznesu i wolnych zawodów, pracowników administracji (bureaucrats), a także niektórych rolników i wykwalifikowanych robotników, dzielących podobne pragnienia i wartości; klasa średnia zatem to klasa społeczna między klasą ludzi bardzo bogatych, a biedniejszą warstwą pracujących.

Słownik Hornbiego definiuje klasę średnią jako klasę społeczną między niższą i wyższą, podając przykład sklepikarzy, biznesmenów, wykształconych profesjonalistów (professional workers)⁴.

Dwie ostatnie definicje dają wystarczającą legitymację do zakwalifikowania właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw do klasy średniej, przy czym pojęcie małe i średnie przedsiębiorstwo odnosi się do odpowiednio: podmiotu zatrudniającego do 50 i 250 pracowników⁵.

Konsekwentnie, małe i średnie przedsiębiorstwa prywatne mogą być interpretowane jako ekonomiczny matecznik klasy średniej⁶. Zatem śledząc rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw (dalej: msp) w Polsce, można na tej podstawie wnosić o rozwoju klasy średniej.

1. UDZIAŁ MSP W WYTWARZANIU PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (KPB) I WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO⁷

W 1997 roku udział msp w wytwarzaniu PKB wyniósł około 45%⁸ w porównaniu do ok. 44% udziału w 1996 roku. W 1996 roku msp wytwo-

---

³ Webster's New Dictionary and Thesaurus, Russel, Geddes&Grosset, Windsor Court, NY, 1990, s.343

⁴ A.S.Hornby, Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, PWN, 1981, s.534

⁵ Jest to standard jaki do definiowania małych i średnich przedsiębiorstw został przyjęty w Unii Europejskiej. Stosowany jest również w najnowszych opracowaniach - por. PFPRMSP, GEMINI, Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1996-97, Warszawa 1998

⁶ Takie ujęcie nawiązuje do historii wykształcania się klasy średniej.

⁷ Dostępne w chwili przygotowywania artykułu i zweryfikowane przez GUS dane statystyczne pochodziły z końca grudnia 1997 roku i zamieszczone zostały w : Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997-1998, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich przedsiębiorstw, USAID GEMINI Small Business Project, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 1999

⁸ wielkość ta uwzględnia wartość PKB wytworzoną przez msp działające w tzw. szarej strefie

rzyły około 50.5% ogólnej sumy wartości dodanej brutto wytworzonej w całej gospodarce, a w 1997 roku udział ten zwiększył się do 51.5%. Relatywnie mały wzrost udziału msp tak w tworzeniu PKB jak i wartości dodanej brutto można tłumaczyć zmniejszaniem się zakresu występowania szarej strefy, gdyż to właśnie wśród msp szara strefa gospodarcza występuje najbardziej intensywnie.

Jeżeli przyjąć, że udział msp w wartości dodanej brutto wytworzonej w poszczególnych dziedzinach (sekcjach) gospodarki jest syntetyczną miarą znaczenia msp dla tych dziedzin (sekcji), to msp w 1997 roku największy udział notowały w następujących dziedzinach (sekcjach)⁹:

- Handel i naprawy (94%)
- Hotele i restauracje (73.2%)
- Pozostała działalność usługowa (47.3%)
- Obsługa nieruchomości i firm (87.8%)
- Budownictwo (79.9%)

W przemyśle udział msp w wytwarzaniu wartości dodanej brutto wyniósł 36%.

2. WIELKOŚĆ SEKTORA MSP

Przedsiębiorstwa zarejestrowane

W 1997 roku poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem oraz tzw. pośrednictwem finansowym było zarejestrowanych 2 493 623 podmiotów gospodarczych. Z tej liczby 60 091 podmiotów należało do sektora publicznego, a 2 433 632 do sektora prywatnego.

Przedsiębiorstwa aktywne

Podane powyżej liczby mogą być mylące o tyle, że uwzględniają firmy nieaktywne, tj. nie przesyłające do GUS sprawozdań finansowych i ankiet strukturalnych. GUS szacuje, że na koniec 1997 roku działało 1 583 606 zarejestrowanych przedsiębiorstw, z czego 1 580 187 (99.78%) stanowiły przedsiębiorstwa małe i średnie. W tej zaś grupie dominowały przedsiębiorstwa małe czyli zatrudniające do 50 pracowników (1 567 413 czyli 98.98%). Spośród firm aktywnych w 1997 roku 41.1% działało w handlu i naprawach, 13.4% to przedsiębiorstwa przemysłowe. Na trzecim miejscu

⁹ wielkości te dotyczą tylko przedsiębiorstw (a więc z wyłączeniem jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych zakładów budżetowych, środków specjalnych i funduszy celowych, organizacji społecznych i partii politycznych). Udział jednostek nie zaliczonych do przedsiębiorstw w tworzeniu wartości dodanej brutto w 1997 roku w poszczególnych sekcjach wahał się od 39.9% (pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna) do 0.1% (przemysł), por. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997-1998, op.cit., s.227

(11.7%) znalazły się firmy budowlane, a tuż za nimi (11.5%) przedsiębiorstwa zajmujące się obsługą nieruchomości i firm (m.in. różnego rodzaju doradztwem, np. prawnym oraz obsługą firm w zakresie księgowości, marketingu, i reklamy, a także pośrednictwem przy sprzedaży nieruchomości. 9.8% aktywnych msp specjalizowało się w usługach transportowych i łączności, 4.2% działało w sferze ochrony zdrowia, a następne 4% zajmowało się tzw. pozostałą działalnością gospodarczą (m.in. pralnie, zakłady fryzjerskie, kosmetyczne i pogrzebowe, działalność w zakresie sportu i kultury).

Pracujący w sektorze msp

Na 11.4 mln zatrudnionych w gospodarce (z wyłączeniem rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa), prawie 7 mln (61.1%) pracowało w przedsiębiorstwach małych i średnich.

Na te liczby składają się osoby zatrudnione w tzw. sektorze z przewagą usług nierynkowych (administracja publiczna, edukacja, ochrona zdrowia) oraz w tzw. sektorze rynkowym, obejmującym pozostałe dziedziny działalności gospodarczej. Pod koniec 1997 roku sektor z przewagą usług nierynkowych zatrudniał 20.7% ogólnej liczby pracujących w gospodarce, ale tylko 1.5% pracujących w przedsiębiorstwach prywatnych oraz 1.8% pracujących w prywatnych msp.

Wśród zatrudnionych w sektorze rynkowym w msp zatrudnionych było 62.7% wszystkich pracowników. Szacuje się, że około 4.1 mln pracowników pracowało w przedsiębiorstwach do 50 zatrudnionych, z czego aż 2.3 mln w firmach do 5 zatrudnionych. Na ogólną liczbę 4.1 mln zatrudnionych w firmach małych, 3.9 mln pracowało w firmach prywatnych, co nie dziwi, jeżeli pamiętać, że przedsiębiorstwa prywatne zdecydowanie dominują wśród msp.

W porównaniu do wielkości notowanych w 1996 roku, w roku 1997 wzrósł odsetek zatrudnionych w sektorze rynkowym. Najszybciej rosła liczba pracujących w przedsiębiorstwach średnich (o 7.4%), a następnie małych (o 5.7%) z tym, że liczba pracujących w przedsiębiorstwach najmniejszych (do 5 zatrudnionych) wzrosła najbardziej.

O ile wskaźniki wzrostu zatrudnienia w firmach średnich poprawiały się również w latach poprzednich (1995-96), to nowym zjawiskiem jest bardzo szybki wzrost pracujących w przedsiębiorstwach najmniejszych. Dla porównania: w latach 1995-96 liczba pracujących tam rosła niewiele ponad 1.5%, podczas gdy w 1997 roku o 13%.

Dochody msp

Duże zróżnicowanie wewnętrzne w grupie przedsiębiorstw małych (do 50 zatrudnionych) stanowi istotną przeszkodę w formułowaniu ocen dotyczących sytuacji finansowej tej grupy przedsiębiorstw. Aby zobiekty-

wizować ocenę, wydaje się zasadne wydzielenie z tej grupy trzech kategorii podmiotów:

- przedsiębiorstw najmniejszych, które są badane przez GUS metodą reprezentacyjną,
- przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość
- przedsiębiorstw prowadzących uproszczoną księgowość (księgi przychodów i rozchodów)

Z przyczyn technicznych możliwe jest omówienie sytuacji finansowej tylko dwóch pierwszych kategorii małych przedsiębiorstw, gdyż trzecia grupa nie przesyła do GUS niezbędnych informacji.

Wielkość dochodów (liczonych jako przychody minus koszty) przypadających na jedno przedsiębiorstwo wynosiła w 1997 roku 25.6 tys. złotych (w cenach bieżących) i były tylko nieznacznie wyższe niż w 1996 roku (24.9 tys.), ale wciąż niższe niż w 1995 roku, kiedy to wynosiły 27 tys. Ten spadek jest spowodowany przede wszystkim spadkiem w sekcji handel i naprawy, która wypracowuje ponad 50% dochodów przedsiębiorstw najmniejszych. Dochody przypadające na jedno przedsiębiorstwo zmniejszyły się między 1995 i 1997 rokiem z 43.8 tys. do 32.9 tys.

Mimo takiego spadku, firmy handlowe były w 1997 roku najbardziej atrakcyjne finansowo, za nimi sytuowały się firmy budowlane (28.8 tys.), hotele i restauracje (23.5 tys.) oraz obsługa nieruchomości i firm (21.7 tys.). Najniższe dochody na jedno przedsiębiorstwo w 1997 roku notowały: edukacja (9.9 tys.), ochrona zdrowia (6.2 tys.)¹⁰.

3. INWESTYCJE W SEKTORZE MSP

Rozwój sektora msp może być analizowany ze względu na wzrost liczby zatrudnionych i wzrost liczby samych przedsiębiorstw (co było już sygnalizowane wcześniej) jak również ze względu wielkości nakładów inwestycyjnych lokowanych w firmach tego sektora.

Udział msp w nakładach inwestycyjnych wszystkich przedsiębiorstw wyniósł w 1997 roku 41.4%, podczas gdy rok wcześniej 37.1%. Jest to bardzo znaczny wzrost, lecz należy pamiętać, że nakłady inwestycyjne dużych firm państwowych i komunalnych rosły w 1997 roku w dość umiarkowanym tempie.¹¹ Udział małych przedsiębiorstw w nakładach inwestycyjnych wszystkich firm ogółem wzrósł bardzo nieznacznie, bo z 21.3% w 1996 roku do 22.6% w 1997. Te wartości są jednak niższe od

¹⁰ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997-1998, op.cit., s. 33

¹¹ około 90% nakładów inwestycyjnych sektora publicznego to nakłady dużych firm

notowanych w 1994 roku, kiedy to nakłady inwestycyjne małych firm wynosiły 23%.

Wzrósł udział inwestycji w przedsiębiorstwach średnich z 15.8% w 1996 roku do 18.8% w 1997.

Proporcje nakładów inwestycyjnych inaczej kształtują się jednak w przedsiębiorstwach różnej wielkości, gdy rozpatrujemy tylko firmy prywatne. W latach 1994-97 udział msp w ogólnych nakładach inwestycyjnych firm prywatnych spadł o prawie 7 punktów procentowych (z 69.1% do 62.2%). Szczególnie duży spadek zanotowano przy tym w 1997 roku (aż o 4 punkty procentowe w porównaniu do 1996). Na ten spadek złożyło się przede wszystkim obniżenie inwestycji w firmach małych (z 48.9% w 1994 do 35.1% w 1997).

Spadek tempa wzrostu inwestowania w małych firmach prywatnych nie oznacza, że zmniejszył się w tej grupie bezwzględny poziom inwestowania. Małe firmy prywatne straciły nieco (w ujęciu dynamicznym) do firm średnich i dużych, ale poziom nakładów inwestycyjnych (liczonych w cenach porównywalnych) zwiększył się pomiędzy 1994 i 1997 rokiem o 75%, podczas gdy średnich o 330% a dużych około 300%.

W 1997 roku nakłady inwestycyjne na jednego pracującego w małych firmach prywatnych wynosiły około 3.7 tys., w firmach średnich: 9.6 tys., a w dużych: 10.9 tys. złotych.

W odniesieniu do sekcji EKD, najszybciej (bo prawie pięciokrotnie) zwiększyły się w 1997 roku nakłady na jednego zatrudnionego w pośrednictwie finansowym. Było to związane z inwestowaniem w Polsce przez zagraniczne banki i instytucje ubezpieczeniowe, które wyposażały siedziby swoich przedstawicielstw w naszym kraju.

4. LOKALIZACJA

Do rozwoju msp przywiązuje się szczególną wagę w tych regionach, gdzie trudności wynikające z dokonującej się restrukturyzacji gospodarczej są szczególnie dotkliwe. Duże możliwości adaptacyjne msp pozwalają na wykorzystywanie ich zarówno jako remedium na słabnącą koniunkturę, jak i przede wszystkim na narzędzie łagodzenia lokalnego bezrobocia.

Nawet pobieżna analiza przestrzennego rozmieszczenia działalności gospodarczej ukazuje, iż lokalizacja aktywnych msp na terenie Polski wykazuje istotne dysproporcje.

Obszar centralny tworzy aglomeracja warszawska, a aglomeracje: gdańska, poznańska, wrocławska i krakowska tworzą subcentra. Na pozostałe obszary (peryferyjne w stosunku do obszaru centralnego) składają

się: obszary przygraniczne, obszary wymagające restrukturyzacji oraz obszary zacofane.

Obszary przygraniczne i zlokalizowane na ich terenach msp czerpią korzyści związane z położeniem w pobliżu granicy. Do peryferyjnych obszarów przygranicznych zalicza się aglomeracje Szczecina, Białegostoku oraz Zielonej Góry.

Obszary wymagające restrukturyzacji to Górnośląski Okręg Przemysłowy, Centralny Okręg Przemysłowy, Zagłębie Miedziowe i aglomeracja łódzka.

Pozostała część kraju to obszary zacofane.

W 1997 roku w trzech najbardziej zurbanizowanych województwach (łódzkim, warszawskim i katowickim), gdzie w miastach żyje ponad 27% ogółu ludności miejskiej Polski, zlokalizowanych było około 357 tys. msp (czyli około 22% wszystkich aktywnych podmiotów gospodarczych w tej kategorii).

W 1997 roku 31.3 tys. przedsiębiorstw zatrudniających od 6 do 50 pracowników (czyli około 36% przedsiębiorstw w tej grupie), koncentrowało się na obszarze 5 województw (warszawskie, katowickie, gdańskie, poznańskie, krakowskie).

Dla rozwoju lokalnego ważna jest nie tylko liczba przedsiębiorstw działających na danym terenie, ale także standard prowadzonej przez nie działalności. Duża część msp zlokalizowanych w województwach zurbanizowanych i o wysokim poziomie uprzemysłowienia to przedsiębiorstwa o bardziej zaawansowanej technologii wytwarzania, dużej dynamice wzrostu, często działające również na rynkach międzynarodowych.

Z kolei strefa, w której przeważają województwa o profilu gospodarczym z dużym udziałem rolnictwa (województwa na ścianie wschodniej, region Mazur i Pomorza, część województw centralnych) to obszar przedsiębiorstw małych, dostarczających produkcji o charakterze lokalnym, w tym głównie na potrzeby wsi.

Dokonując podsumowania charakterystyki sektora msp w polskiej gospodarce anno domini 1997 zawartej w czterech powyższych punktach, w których przedstawiono udział msp w wytwarzaniu produktu krajowego brutto (PKB) i wartości dodanej brutto, opisano wielkość tego sektora przy uwzględnieniu najbardziej podstawowych kategorii, inwestycji dokonywanych w firmach tego sektora oraz jego przestrzennej lokalizacji można stwierdzić, iż:

- firmy zatrudniające do 250 pracowników (a zatem klasyfikowane jako msp) stanowią ponad 98% wszystkich aktywnie działających polskich przedsiębiorstw
- sektor msp tworzy dominujący pod względem liczby zatrudnionych element polskiej gospodarki

- przedsiębiorstwa zaliczane do sektora msp w coraz większym zakresie przyczyniają się do tworzenia PKB
- sektor przedsiębiorstw prywatnych (zdominowany przez msp) wykazuje znaczną dynamikę inwestycji
- msp mogą być skutecznie wykorzystywane jako narzędzie służące obniżaniu bezrobocia i stymulowaniu rozwoju ekonomicznego regionów, gdzie dokonują się procesy restrukturyzacji gospodarczej.

Rozwój sektora msp dokonuje się równoległe z rozwojem klasy średniej. Kondycja i dynamika firm sektora msp dają wystarczająco silne podstawy do stwierdzenia, że ekonomiczne podstawy egzystencji klasy średniej w Polsce są już silnie ugruntowane i będą się umacniać w przyszłości. Podejmowane przez rząd działania zmierzające do uproszczenia systemu podatkowego, wprowadzenia uporządkowanego i ujednoliconego oprządkowania prawnego regulującego działalność gospodarczą, ograniczenia zakresu ingerencji administracyjnej w gospodarce prowadzić będą do polepszania klimatu wokół przedsiębiorczości i gospodarczej aktywności społeczeństwa.

Wszystko to w ostatecznym rozrachunku prowadzić będzie do umacniania się klasy średniej.

5. DYNAMIKA ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

Prezentowane powyżej wskaźniki i dane statystyczne dają statyczny obraz sektora msp w polskiej gospodarce. Obok pytań o liczbę przedsiębiorstw z sektora msp i zatrudnionych w nich pracowników, strukturę tego sektora, wielkość dochodów itp., istotne jest śledzenie dynamiki tego sektora czyli m.in. zmian występujących na poziomie poszczególnych przedsiębiorstw.

Aby taki cel zrealizować, opracowano i wdrożono metodologię pozyskiwania i obróbki danych statystycznych, które pozwalają na uchwycenie najważniejszych trendów i tendencji związanych z tworzeniem, rozwojem i zamieraniem przedsiębiorstw w gospodarce, w tym w sektorze przedsię-

biorstw małych i średnich¹². Stworzona baza danych umożliwi analizę dla lat 1990-1996¹³.

Firmy z sektora msp mogą być dzielone według kilku kryteriów: rodzaju własności

(państwowe, spółdzielcze, prywatne z przewagą kapitału krajowego, prywatne z przewagą kapitału zagranicznego), wielkości (małe i średnie) czy pochodzenia (tworzone od podstaw, sprywatyzowane).

Rodzaj, sposób opracowywania danych statystycznych pozwala na oszacowanie ważnych wskaźników i współczynników, charakteryzujących witalność polskiej gospodarki (w tym małych i średnich przedsiębiorstw). Można zatem wyliczać liczbę nowotworzonych przedsiębiorstw w poszczególnych latach, określić przeciętną wielkość zatrudnienia w roku, kiedy firma powstała, a następnie wyliczać stopę wzrostu zatrudnienia w latach następnych, oszacować wskaźnik przetrwania firm itp.

Na potrzeby niniejszego artykułu pokazane zostaną podstawowe jedynie wskaźniki obrazujące dynamikę sektora msp.

Tablica 1. Narodziny firm i wielkość poszczególnych roczników (kohort)*

Rok narodzin	Firmy z przewagą kapitału polskiego			Firmy z przewagą kapitału zagranicznego		
	Liczba firm	Średnia wielkość zatrudnienia	Całkowite zatrudnienie (w tys.)	Liczba firm	Średnia wielkość zatrudnienia	Całkowite zatrudnienie (w tys.)
1990	13587	17.1	232.0	778	34.9	27.2
1991	11733	26.8	301.9	183	40.2	7.4
1992	11280	22.5	256.6	774	32.9	25.5
1993	9663	22.5	203.9	504	33.1	16.7
1994	7671	23.0	169.9	534	32.3	17.3
1995	17245	16.8	287.2	1858	22.7	42.3
1996	14727	15.9	234.7	1062	21.3	22.6

* dane ilustrują jedynie najważniejsze sekcje według EKD

¹² Opis metodologii zawarty jest w artykułach: J.E.Jackson, J.Klich, K.Poznańska, J.Chmiel, Economic change in Poland: 1990-1994, *Research Bulletin*, Research Centre for Economic & Statistical Studies of the Central Statistical Office & the Polish Academy of Sciences, Vol.6, No.1, 1997 oraz: J.Chmiel, J.E.Jackson, J.Klich, K.Poznańska, Rozwój sektora prywatnego w Polsce w latach 1990-1994, *Gospodarka Narodowa*, 1997, Nr 7-8

¹³ Baza danych wykorzystywana do tego badania nie obejmuje dwóch kategorii firm: przedsiębiorstw zatrudniających do 5 pracowników (mikroprzedsiębiorstwa) oraz przedsiębiorstw, które nie przekazują do GUS danych o swojej działalności.

Tablica 2. Wskaźnik przetrwania dla poszczególnych roczników (kohort). Firmy z przewagą kapitału polskiego.

Rok nardzin	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5	Rok 6
1990	0,606	0,789	0,849	0,875	0,892	0,865
1991	0,698	0,860	0,865	0,884	0,859	
1992	0,777	0,845	0,886	0,847		
1993	0,761	0,864	0,830			
1994	0,778	0,815				
1995	0,677					

Tablica 3. Wskaźnik przetrwania dla poszczególnych roczników (kohort). Firmy z przewagą kapitału zagranicznego.

Rok nardzin	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5	Rok 6
1990	0,720	0,775	0,841	0,866	0,880	0,871
1991	0,798	0,890	0,869	0,965	0,872	
1992	0,779	0,887	0,932	0,875		
1993	0,865	0,888	0,879			
1994	0,878	0,836				
1995	0,772					

Tablica 4. Roczna stopa wzrostu zatrudnienia w przedsiębiorstwach w poszczególnych rocznikach przedsiębiorstw z przewagą kapitału polskiego.

Rok nardzin	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5	Rok 6
1990	1,335	1,103	1,072	1,065	1,089	1,134
1991	1,289	1,081	1,064	1,082	1,121	
1992	1,334	1,085	1,084	1,146		
1993	1,428	1,212	1,138			
1994	1,460	1,200				
1995	1,524					

Tablica 5. Roczna stopa wzrostu zatrudnienia w przedsiębiorstwach w poszczególnych rocznikach przedsiębiorstw z przewagą kapitału zagranicznego

Rok nardzin	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5	Rok 6
1990	1,207	1,117	1,058	1,068	1,077	1,072
1991	1,708	1,149	1,213	1,102	1,065	
1992	1,353	1,231	1,215	1,201		
1993	1,793	1,221	1,213			
1994	1,764	1,317				
1995	1,690					

Analiza dynamiki zmian w gospodarce i sektorze msp w latach 1990-1996 przeprowadzona w sygnalizowanych powyżej badaniach pozwala sformułować kilka wniosków:

- liczba firm z przewagą kapitału polskiego, które zapoczątkowały działalność w roku 1995 i 1996 jest najwyższa w całym analizowanym okresie, ale całkowita liczba miejsc pracy stworzona w firmach powstałych w tym okresie jest mniejsza niż w rekordowych latach: 1991 i 1992
- prawdopodobieństwo przetrwania było dla firm krajowych niższe, aniżeli dla zagranicznych
- prawdopodobieństwo przetrwania dla danego rocznika firm krajowych rośnie wraz z upływem czasu
- prawdopodobieństwo przetrwania dla każdej następnej (kolejne lata) kohorty firm krajowych
- prawdopodobieństwo przetrwania dla firm zagranicznych w pierwszych latach działalności jest wyższe, aniżeli firm krajowych a wartość współczynnika przetrwania jest w dużym zakresie stabilna w poszczególnych latach
- średnia wielkość firmy krajowej (liczona wielkością zatrudnienia) rośnie w podobnym tempie z roku na rok
- średnia wielkość firmy zagranicznej w pierwszym roku jej działalności rośnie szybciej niż krajowej, ale w następnych latach maleje sukcesywnie
- największy przyrost nowych miejsc pracy wystąpił w nowo powstających przedsiębiorstwach z przewagą kapitału krajowego

– w dłuższej perspektywie, wzrost gospodarczy zależy będzie od powstawania i rozwoju prywatnych przedsiębiorstw tak krajowych jak i zagranicznych

Aby małe i średnie przedsiębiorstwa mogły bez przeszkód powstawać i rozwijać się, trzeba dążyć do identyfikowania i usuwania barier, które te procesy hamują bądź utrudniają¹⁴. Należy dążyć do tego, by wartości współczynnika narodzin i przetrwania dla polskich msp były zbliżone do analogicznych wielkości liczonych dla innych rozwiniętych gospodarek rynkowych. Spełnienie tego warunku przyczyni się do umacniania ekonomicznej bazy klasy średniej a przez to do jej rozwoju w naszym kraju.

ZAKOŃCZENIE

W artykule podjęty został wątek aktualnej pozycji i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej w kontekście umacniania się i rozwoju klasy średniej. Przy założeniu, że ekonomiczne podstawy dla społecznego bytu klasy średniej tworzy sektor prywatnych małych i średnich przedsiębiorstw, badanie zakresu występowania i dynamiki rozwoju tej kategorii firm daje podstawy do oceny obecnej i przyszłej pozycji klasy średniej w społeczeństwie.

Opisując znaczenie sektora msp dla gospodarki polskiej i badając dynamikę rozwoju firm tego sektora można utrzymywać, że dokonuje się w naszym kraju odbudowa i wzmocnienie klasy średniej.

Warunki inicjowania i prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce są w porównaniu z innymi krajami o rozwiniętych gospodarkach rynkowych mniej korzystne. Wyraża się to m.in. niższymi wskaźnikami urodzin i wyższymi wskaźnikami zgonów firm. Należy zatem dążyć do tego, by warunki makrootoczenia i otoczenia bliższego były jak najbardziej korzystne dla działających i przyszłych przedsiębiorców. Warunkiem minimum jest przy tym, by takie warunki w Polsce nie były gorsze niż warunki w innych państwach, szczególnie w państwach Unii Europejskiej, które w dającej się przewidzieć przyszłości stanowią dla Polski coraz bardziej wymagającą konkurencję.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Barierzy rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Zeszyty Fundacji MCRD, Zeszyt 22, Kraków, 1997

---

¹⁴ por. Bariery rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Zeszyty Fundacji MCRD, Zeszyt 22, Kraków, 1997, O lobbingu i nie tylko, Fundacja MCRD, Zeszyt 25, 1998

2. J.Chmiel, J.E.Jackson, J.Klich, K.Poznańska, *Rozwój sektora prywatnego w Polsce w latach 1990-1994*, Gospodarka Narodowa, 1997, Nr 7-8
3. Funk&Wagnalls, *Standard Desk Dictionary*, Funk&Wagnalls, Inc, 1980
4. A.S.Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, PWN, 1981
5. J.E.Jackson, J.Klich, K.Poznańska, J.Chmiel, *Economic change in Poland: 1990-1994*, Research Bulletin, Research Centre for Economic & Statistical Studies of the Central Statistical Office & the Polish Academy of Sciences, Vol.6, No.1, 1997
6. J.Liwiński, *Male firmy prywatne na rynku pracy w Polsce*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1998
7. *O lobbingu i nie tylko*, Fundacja MCRD, Zeszyt 25, 1998
8. R.F.Patterson, (ed.), *New Webster Dictionary*, 1992 Edition
9. PFPRMSP, GEMINI, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1996-97*, Warszawa 1998
10. Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, USAID GEMINI Small Business Project, Fundacja im. Friedricha Eberta, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997-1998*, Warszawa 1999
11. *Webster's New Dictionary and Thesaurus*, Russel, Geddes&Grosset, Windsor Court, NY, 1990